

ВИСНОВКИ ЕКСПЕРТІВ, ПАТЕНТНИХ ПОВІРЕНИХ ТА ІНШИХ ФАХІВЦІВ У СПРАВАХ ЩОДО ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКІ*

Катерина Сопова,
*заступник керівника Центру експертних досліджень
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
судовий експерт, патентний повірений*

У статті проаналізовано висновок експерта як засіб доказування у справах щодо прав на торговельні марки, а також інші документи (висновки патентних повірених, звіти соціологічних опитувань, рецензії на висновки експертів тощо), які подають сторони на підтвердження своїх вимог і заперечень та для з'ясування обставин, які мають значення для вирішення справи. Також розглянуто випадки, коли суди ставали на місце пересічного споживача та самостійно встановлювали обставину щодо схожості позначень настільки, що їх можна сплутати.

Ключові слова: висновок експерта, висновок патентного повіреного, рецензія на висновок експерта, звіт соціологічного опитування, знак для товарів і послуг, торговельна марка

У справах щодо прав на торговельні марки для встановлення обставин, що входять до предмета доказування, подаються **висновки патентних повірених**. Слід зазначити, що патентний повірений є незалежним під час виконання своїх професійних обов'язків і керується у своїй діяльності законодавством і Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) (далі — Положення), у якому визначені права патентного повіреного. Згідно з п. 11 вказаного Положення патентний повірений має право у межах доручення особи, яку він представляє, виконувати всі пов'язані з цим дії у відносинах із судовими органами, зокрема проводити науково-до-

слідні роботи, частиною яких є патентні дослідження [1].

Отже, слід погодитися з аргументацією в рішенні Дніпропетровського окружного адміністративного суду у справі № 804/46/18 про те, що «Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) *не передбачено право патентного повіреного надавати будь-які висновки*. Також подібні висновки не підпадають під розуміння та не є складовими науково-дослідних робіт чи патентних досліджень, вимоги до яких визначені ДСТУ 3008-95 та ДСТУ 3575-97.

Таким чином, оскільки правовий статус висновку патентного повіреного не визначений, суд зазначає, що використання подібного висновку

*Продовження. Початок у попередньому номері.

суб'єктом владних повноважень як підставу для прийняття свого рішення, ставить під сумнів правомірність такого рішення» [2].

Водночас, оскільки особливостями проведення експертизи у сфері інтелектуальної власності є те, що торговельна марка досліджується в комплексі порівняння її ознак та властивостей, тісної взаємодії з товарами та послугам, для яких її зареєстровано, та з позиції сприйняття її споживачем, у справах щодо прав на торговельні марки подаються **висновки (звіти) за результатом проведення соціологічних опитувань**.

Обставини, що залежать від сприйняття пересічним споживачем і для встановлення яких учасники справи подають висновки (звіти) соціологічних опитувань є, наприклад, імовірність введення в оману через використання позначення; набуття або втрата позначенням розрізняльної здатності; схожість позначень настільки, що їх можна сплутати тощо.

У справах про визнання торговельної марки добре відомою в Україні висновки (звіти) соціологічних опитувань подаються для встановлення відомості знака в певному колі споживачів згідно з Порядком визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності [3], у якому визначені порядок та умови проведення таких опитувань.

Однак, треба сказати і про проблему використання як доказів соціологічних опитувань, пов'язану з тим, що отримані результати не завжди можуть вважатись достовірною інформацією, оскільки існує велика вірогідність їх перекручення та спотворення, шляхом використання в ході опитування певних методів, які можуть призвести до отримання необхідних зацікавленій особі даних.

Часто звіти проведених соціологічних досліджень готуються так, щоб вони відповідали заздалегідь визначеним і «очікуваним» результатам. Для отримання необхідного результату можуть

використовуватися такі способи як посилення рекламної кампанії під час проведення опитування, застосування в ході проведення дослідження навідних питань або проведення опитувань у визначених місцях із представленням відповідного товару, нерелевантне коло опитуваних (друзі, знайомі, клієнти) тощо.

Водночас у справах щодо прав на торговельні марки сторони намагаються підмінити висновок експерта висновком соціологічного опитування з посиланням на нього як на більш достовірний доказ встановлення обставин, що залежать від думки споживачів. Раніше у деяких справах судові експерти навіть подавали клопотання про надання їм для проведення дослідження висновків соціологічних опитувань. Так, у господарській справі № 20/367 судові експерти вказали, що для надання відповіді на поставлене перед ними питання в частині вірогідності сплутування досліджуваних об'єктів необхідно надати відповідні відомості та/або результати соціологічного опитування, які будуть свідчити про ймовірність сплутування досліджуваних товарів споживачами [4].

Однак суд зазначив, що проведення соціологічних опитувань споживачів, про які зазначає у висновку експерт, у цьому випадку, є альтернативою призначеній судом експертизи в частині питання щодо вірогідності сплутування досліджуваних об'єктів та у випадку наявності таких опитувань, потреба у спеціальних знаннях експерта стосовно поставленого питання, втрачає сенс [4].

Окрім складності визначення достовірності даних, що містяться у звітах за результатами проведення соціологічних опитувань, постає питання про допустимість такого доказу згідно зі ст. 77 ГПК України.

Віднесення результатів соціологічних опитувань до письмових доказів є сумнівним з огляду на те, що необхідність їх отримання виникає після відкриття провадження у господарській справі, а однією з ознак письмових дока-

зів є виникнення їх поза зв'язком із судовим процесом. Крім того, висновки соціологічних опитувань потребують встановленого порядку їх отримання, дослідження та оцінки у судовому процесі. А такий порядок не передбачений процесуальним законодавством. Тому надають звіти соціологічних опитувань лише сторони, суд позбавлений такої можливості.

Разом з тим, на практиці, внаслідок тих чи інших недоліків або помилок, допущених у ході проведення опитування і формування його результатів, реальне сприйняття споживачами порівнюваних позначень може бути спотвореним. Так, згідно з Методичними рекомендаціями проведення експертизи торговельних марок споживач, як правило, не має можливості порівняти два знаки одночасно, а керується загальними, часто нечіткими враженнями про знаки, які він сприймав раніше [5, 72]. Однак респонденти у ході проведення опитувань усвідомлено і цілеспрямовано підходять до питання про сприйняття досліджуваних торговельних марок, а також мають можливість безпосередньо порівняти їх та обдумати свою відповідь протягом необхідного часу, хоча, як правило, споживачі порівнюють торговельну марку з образом, що зберігається в їх пам'яті, і при цьому не думають про питання сплутування торговельних марок. При опитуванні респонденти сприймають позначення поза зв'язком із товарами, для яких вони зареєстровані або використовуються.

Іноді результати соціологічного опитування можуть бути перекручені, зокрема навмисно, шляхом відповідної зміни порядку питань, їх формулювання, що призводять до очікуваних результатів, які не відповідають дійсності. Наприклад, задавання питань, що містять ствердні відповіді або уточнювальних питань з підміною понять; навідні питання можуть містити частину відповіді чи давати підказку; окремі питання можуть прово-

кувати на вже заплановані відповіді тощо.

Таким чином, використання результатів соціологічних опитувань для встановлення обставин справи, що входять до предмета доказування, має певні перешкоди. Крім високої вартості таких досліджень, до основних питань, які потребують вирішення, слід віднести такі:

- визначення достовірності даних соціопитувань (визначення репрезентативності даних соціопитувань, достатніх для того, щоб вважатися достовірними, тобто яка кількість та який зміст питань буде вважатися необхідним і достатнім для встановлення фактичних даних та використання результатів соціопитувань у суді);
- відсутність законодавчо закріпленого механізму призначення та проведення соціологічних опитувань;
- забезпечення мінімізації впливу зацікавлених сторін на хід і результати опитувань, відсутність механізму призначення соціопитування безпосередньо судом;
- вироблення критеріїв оцінки результатів соціологічних опитувань як джерела доказів у суді з огляду на спотворення реального сприйняття досліджуваних позначень споживачем при опитуванні тощо.

Як зазначалося, на думку деяких юристів, зі створенням Вищого суду з питань інтелектуальної власності потреба у призначенні експертизи зникне, оскільки кваліфіковані **судді зможуть самостійно встановити обставини, що входять до предмета доказування у справах щодо прав на торговельні марки і не потребують застосування спеціальних знань**. Якщо у постанові Пленуму ВГС України від 17.10.2012 року № 12 прямо передбачена необхідність призначення судової експертизи, коли *схожість не має очевидного характеру, оскільки суд не повинен перебирати на себе не притаманні суду функції ек-*

перта [6], то у постанові ВГС України від 23.03.2012 року № 5 вказано, що питання про призначення судової експертизи повинно вирішуватися лише після ґрунтовного вивчення обставин справи і доводів сторін щодо дійсної необхідності такого призначення. Отже, з урахуванням конкретних обставин справи та у разі, коли знань судді достатньо для з'ясування обставин справи, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, *можливе вирішення суддею (суддями) питань, які виникають при розгляді справи, з позиції споживача без призначення судової експертизи* (п. 1.4) [7].

Так, Верховний Суд України у справі № 922/3136/16 не погодився з висновком судової експертизи та звітом за результатом проведення маркетингових досліджень щодо схожості позначень «DiskontPlace» та «EconomClass» та зазначив у своїй постанові від 20.02.2018 року, що єдиною підставою для призначення судової експертизи є потреба в застосуванні спеціальних знань, тоді як у цьому випадку необхідність у застосуванні саме спеціальних знань відсутня, *оскільки вирішення порушеного питання (щодо схожості зареєстрованої торговельної марки і спірного позначення) належить до компетенції звичайного пересічного споживача відповідних послуг*.

Верховний Суд України самостійно вирішив наведену обставину, що входить до предмета доказування, і обґрунтував свою позицію наступним: «беручи до уваги: поширеність послуг, щодо яких позивачем зареєстровано торговельну марку «EconomClass» за свідоцтвом України № 210334; загальний рівень освіти в Україні; обізнаність населення України щодо використання іноземної мови, іншомовних слів та транслітерації; обізнаність звичайного пересічного споживача із змістом та зовнішнім виглядом слів («дисконт», «diskont», «discount», «place», «економ», «эконом», «econom», «клас», «класс», «class»), їх поширеність та загально-

живаність у різноманітних варіантах у повсякденному застосуванні; відсутність графічної, фонетичної та семантичної схожості, дійшов висновку про те, що попередніми судовими інстанціями оскаржувані рішення прийнято з порушенням норм процесуального права (щодо підстав призначення судової експертизи), що, в свою чергу, призвело до неправильного застосування ними приписів ч. 5 ст. 16 Закону через помилковість визнання порівнюваних позначень схожими до ступеню сплутування (з можливістю введення в оману)» [8].

Не вдаючись до оцінки висновку Верховного Суду України щодо визнання позначень не схожими, слід, однак, звернути увагу на обґрунтування, яке зробив суд при самостійному встановленні факту відсутності схожості між знаком і позначенням.

По-перше, якщо суд вказав, що вирішення питання щодо схожості позначень належить до компетенції звичайного пересічного споживача, то у згаданій постанові відсутнє обґрунтування доречного кола споживачів відповідних товарів і послуг, а також підстави для віднесення саме суддів Верховного Суду України до належного кола споживачів.

По-друге, визначення схожості/несхожості позначень (торговельних марок) є складним дослідженням, що включає в себе оцінку всіх доречних факторів.

Зокрема у Керівництві з експертизи торговельних марок Європейського союзу «Подвійна ідентичність та імовірність сплутування — Глобальна оцінка» вказується на те, що «імовірність змішування (сплутування) повинна оцінюватися глобально, беручи до уваги всі доречні фактори, що мають відношення до обставин справи; ця оцінка залежить від безлічі елементів і, зокрема, від ступеня визнання марки на ринку, асоціацій, що виникають у споживачів щодо позначень, ступеня подібності позначень, схожості товарів та послуг» [9, 3].

Відповідно до практики ЄС визначення схожості торговельних марок включає такі стадії: визначення «relevant public» (доречної (відповідної) громадськості), порівняння товарів; порівняння марок; визначення розрізняльної здатності (дистинктивності) торговельних марок (*enhanced distinctiveness*) та здійснення глобальної оцінки ймовірності змішування, а також будь-які інші фактори [10].

Якщо звернутися до судової практики ЄС, схожість позначень (торговельних марок) встановлюється безпосередньо судом, у рішеннях яких відображені підходи, хід і результати встановлення схожості позначень з обґрунтуванням кожного з наведених вище факторів, що в цілому і становить основну частину судового рішення [11]. В Україні суди вирішують справи з урахуванням результатів експертизи, як одного з основних засобів доказування, і відображають у тексті рішень або безпосередньо зроблені експертом висновки, або їх окрему аргументацію [12].

Водночас, потрібно враховувати, що визначення схожості позначень (торговельних марок) в окремих класах МКТП має свої особливості, наприклад питанням встановлення схожості назв лікарських засобів (фармацевтичних препаратів) присвячені окремі праці, які доводять, що в ході проведення таких досліджень, крім стандартних підходів до визначення схожості позначень, повинні враховуватися й інші фактори: особливості функціонального призначення та правила складання назв лікарських засобів, реалізація лікарських засобів на ринку, а також те, що вибір фармацевтичного препарату визначається посередниками (лікарями та фармацевтами) [13, 14]. Підходи до дослідження окремих видів позначень, які відносять до нетрадиційних торговельних марок, наприклад об'ємні позначення, позиційні, колір як такий, відрізняються від підходів до визначення схожості класичних торговельних марок [15].

Викладене свідчить про те, що судам при самостійному встановленні схожості торговельних марок настільки, що їх можна сплутати, необхідно наводити обґрунтування цієї схожості у рішенні з відображенням усіх факторів, що мають місце для встановлення такої обставини або призначати експертизу. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки всім аргументам учасників справи (ч. 5 ст. 236 ГПК України).

Господарський процес побудований так, що висновки експертів є одним із засобів доказування, на підставі яких встановлюються властивості торговельних марок та в яких відображається обґрунтування схожості позначень, імовірності введення в оману, наявності/відсутності розрізняльної здатності торговельної марки тощо з відображенням усіх факторів, що мають місце, для вирішення таких питань. Тексти висновків експертів у результаті проведення досліджень, пов'язаних із торговельними марками, сягають до півсотні сторінок, що неможливо відобразити в судовому рішенні.

Водночас, згідно з ч. 4 ст. 238 ГПК України визначено, що у мотивувальній частині рішення *зазначаються, зокрема фактичні обставини, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини*. Отже, якщо суд відхиляє висновок експерта, яким встановлюється схожість торговельних марок або інші обставини, суд у рішенні повинен відобразити: по-перше, мотиви такого відхилення (якщо, наприклад, висновки були подані сторонами); по-друге, навести своє обґрунтування щодо цієї обставини з відображенням доводів та аргументів щодо всіх факторів, які впливають на встановлення такої обставини. Після прийняття змін до процесуальних кодексів судова прак-

тика свідчить про те, що сторони зазвичай користуються можливістю підтвердити свої вимоги та заперечення одним із засобів доказування — висновком експерта.

Підсумовуючи викладене, видається обґрунтованим зазначити таке:

- позитивною новелою процесуального законодавства є проведення експертизи на замовлення учасника справи, а не лише призначення експертизи судом;
- для усунення сумнівів у правильності висновків експертів та уникнення випадків необґрунтованого призначення експертизи, зокрема повторної або додаткової, доцільно викликати експертів у суд для надання усних і письмових пояснень щодо їх висновків;
- рецензії на висновки експертів (консультативні висновки, висновки аналітичного дослідження) не можуть бути віднесені до письмових доказів, до висновків у галузі права або письмових пояснень спеціалістів. Рецензії на висновки експертів, складені поза порядком проведення рецензування висновків судових експертів і висновків експертних досліджень, затверджених Міністерством юстиції України, повинні відхилятися судом через їх недопустимість, тобто як такі, що одержані з порушенням законодавства;
- законодавством, що регулює діяльність представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), не передбачено право патентного повіреного надавати будь-які висновки, що не є складовими науково-дослідних робіт чи патентних досліджень;
- висновки (звіти) соціологічних опитувань не є письмовими доказами, а залучення їх для встановлення обставин справи, що входять до предмета доказування, має певні перешкоди, пов'язані з питаннями визначення достовірності даних

соціопитувань, відсутністю законодавчо закріпленого механізму призначення та проведення соціологічних опитувань, забезпеченням мінімізації впливу зацікавлених сторін на хід та результати опитувань, а також виробленням критеріїв оцінки результатів соціологічних опитувань як джерел доказів у суді;

- при самостійному встановленні судом обставин у справах щодо прав на торговельні марки, які зазвичай встановлювалися висновками експертів, необхідно наводити обґрунтування таких обставин з відображення доводів та аргументів щодо всіх факторів, що впливають на їх встановлення;
- висновок експерта є одним із засобів доказування, яким встановлюються обставини, що входять до предмета доказування у справах щодо прав на торговельні марки і може бути покладений в основу судового рішення, якщо за результатом оцінки судом він визначений як належний, допустимий і достовірний доказ;
- до гарантій достовірності висновків експертів відносять такі фактори: передбачений законодавством процесуальний порядок призначення, проведення та оцінки висновку експерта; визначені законодавством вимоги до особи експерта; незацікавленість та об'єктивність експерта; науковий характер відомостей, що містяться у висновку; відображення у висновку ходу дослідження та формулювання висновків; можливість роз'яснення свого висновку експертом в суді у випадках виникнення сумнівів у його правильності; можливість перевірки результатів первинної експертизи через призначення повторної тощо. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Рішення господарського суду м. Києва у справі № 22/99 від 13.05.2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1644576>.
  2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року № 53/5 (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print1464102880736611>.
  3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 року № 1799-XII (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
  4. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 року № 4038-XII (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
  5. Треушников М. К. Судебные доказательства. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Городец, 2005. 288 с.
  6. Постанова Вищого господарського суду України від 27.05.2014 року у справі № 5011-59/13633-2012. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38926952>.
  7. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 року № 8. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
  8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30.05.18 року у справі № 922/2017/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74378115>.
  9. Головченко Л. Н. Некоторые вопросы оценки заключения криминалистической экспертизы следователем и судом // Актуальные проблемы судебной экспертизы и криминалистики. К., 1993. С. 49–52.
  10. Конституція України // ВВР. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
  11. Порядок проведення рецензування висновків судових експертів та висновків експертних досліджень, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 25.05.2015 року № 775/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0605-15>.
  12. Постанова Київського апеляційного господарського суду у справі № 12/165 від 22.11.2010 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/12386598>.
  13. Рішення господарського суду м. Києва у справі № 21/553-20/413 від 05.10.2011 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18766237>.
  14. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва у справі № 760/14914/13-ц від 22.10.2013 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49604168>.
  15. Васильев С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України. Х.: Еспада, 2004. 415 с.
-
1. Rishennia hospodarskoho sudu m. Kyieva u spravi № 22/99 vid 13.05.2018 roku. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1644576>.
  2. Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen, zatverdzhena nakazom Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 08.10.1998 roku № 53/5 (zi zminamy). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print1464102880736611>.
  3. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 06.11.1991 roku № 1799-XII (zi zminamy). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
  4. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 roku № 4038-XII (zi zminamy). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

5. Treushnykov M. K. *Sudebnye dokazatelstva. 4-e yzd., pererab. y dop. M.: Horodets, 2005. 288 s.*
6. *Postanova Vyschogo hospodarcrskogo sudu Ukrainy vid 27.05.2014 roku u spravi № 5011-59/13633-2012.*
URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38926952>.
7. *Pro sudovu ekspertyzu v kryminalnykh i tsyvilnykh spravakh: postanova Plenumu Verkhovnoho sudu Ukrainy vid 30.05.1997 roku № 8.*
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
8. *Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 30.05.2018 roku u spravi № 922/2017/17.*
URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74378115>.
9. Holovchenko L. N. *Nekotorye voprosy otsenky zakliucheniya kryminalystycheskoi ekspertyzy sledovatelem y sudom. Aktualnye problemy sudebnoi ekspertyzy y kryminalystyky. K., 1993. S. 49–52.*
10. *Konstytutsiia Ukrainy // VVR. 1996. № 30, St. 141.*
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
11. *Poriadok provedennia retsenzuвання vysnovkiv sudovykh ekspertiv ta vysnovkiv ekspertnykh doslidzhen, zatverdzhenni nakazom Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 25.05.2015 roku № 775/5.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0605-15>.
12. *Postanova Kyivskoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu u spravi № 12/165 vid 22.11.2010 roku* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/12386598>.
13. *Rishennia hospodarskoho sudu m. Kyieva u spravi № 21/553-20/413 vid 05.10.2011 roku.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18766237>.
14. *Ukhvala Solomianskoho raionnoho sudu m. Kyieva u spravi №760/14914/13-ts vid 22.10.2013 roku.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49604168>.
15. *Vasyliiev S. V., Nikolenko L. M. Dokazuvannia ta dokazy u hospodarskomu protsesi Ukrainy. Kh.: Espada, 2004. 415 s.*

Надійшла до редакції 09.11.2018 року

Сопова Е. Заключение экспертов, патентных поверенных и других специалистов по делам о правах на торговые марки. В статье проанализировано заключение эксперта как средство доказывания в делах о правах на торговые марки, а также другие документы (заключения патентных поверенных, отчеты социологических опросов, рецензии на заключения экспертов и т. п.), которые подают стороны в подтверждение своих требований и возражений и для выяснения обстоятельств, имеющих значение для разрешения дела. Также рассмотрены случаи, когда суды ставали на место рядового потребителя и самостоятельно устанавливали обстоятельство по сходству обозначений до степени смешения.

Ключевые слова: заключение эксперта, заключение патентного поверенного, рецензия на заключение эксперта, отчет социологического опроса, знак для товаров и услуг, торговая марка

Sopova K. Expertise, reports of patent attorneys and otherspecialists in trademark cases. The article analyses the expertise as a means of proving intrademark cases, and other documents (reports of the patent attorney, reports of sociological surveys, reviews of expertise, etc.), which submit the parties in support of their claims and objections and to clarify circumstances relevant to the case. Also, cases were considered when courts came to the place of average consumers and independently established the fact of similarity of signs in such a way that they could be confused.

In trademark rights cases, there is a need for research based on the use of specialist knowledge and involvement as one of the means of proving the expertise. The fea-

tures of trademark expertise are defined, which consists in the fact that trademarks are being researched in a complex of comparison of their characteristics, close connection with the goods and services for which they are registered, and from the position of their perception by the average consumer.

It was suggested that reviews of expertise, provided outside the procedure for reviewing the expertise's of court experts and expert studies, approved by the Ministry of Justice of Ukraine, should be assessed by the court as inadmissible evidence.

When establishing the similarity of signs by a court, it is necessary to justify this similarity in the decision with the reflection of all factors that can be relevant for establishing such a circumstance.

Key words: court expertise, report of the patent attorney, review of expertise, report of sociological surveys, sign for goods and services, trademark